

REFLEXE OPAKOVANĚ NEÚSPĚŠNÝCH MATURANTŮ NA JEJICH PRŮCHOD STUDIEM

REFLECTION OF REPEATEDLY UNSUCCESSFUL MATURA EXAMINEES ON THEIR STUDY PERIOD

Tereza Vengřinová¹, Václav Vydra¹

¹ Ústav pedagogických věd, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, Brno

Abstrakt

Sebepojetí si utváříme na základě zpětné vazby od významných druhých na náš výkon. V případě opakovaně neúspěšných maturantů bylo sebepojetí utvářeno i díky známám, které v průběhu studia na SŠ získávali. Jelikož během té doby nezaznamenali žádný výrazný varovný signál (např. nutnost opakovat ročník), domnívali se, že jejich vědomosti jsou dostatečné a jsou tedy na maturitní zkoušku připraveni. Překvapením pro ně bylo, když u maturity, která má zkoušet základní znalosti, opakovaně neuspěli.

Klíčová slova: *maturita, sebepojetí, studium, závěrečná zkouška*

Abstract

Self-awareness is based on feedback from significant others on our performance. In the case of repeatedly unsuccessful Matura examinees, self-awareness was also shaped by their grades during high school studies. As they did not notice any significant warning signals during that time (e.g. the need to repeat the grade), they thought that their knowledge was sufficient and they were ready for the Matura exam. The surprise for them was that they repeatedly failed the Matura exam, which is supposed to test basic knowledge.

Keywords: *Matura exam, self-awareness, study period, school-leaving exam*

1 ÚVOD

Maturita se jeví jako očekávaný standard, a to nejen ze strany společnosti, ale také studentů. Ti se čtyři roky vzdělávají na SŠ s maturitním oborem a jednotlivými ročníky prochází s různými známkami. Pokud nemají větší obtíže při studiu a neopakují ročník, očekávají, že po čtyřech letech studia na SŠ musí maturitu zvládnout, a to alespoň na průměrnou známku svého dosavadního studia. K jejich překvapení se tak ne vždy stane.

2 TEORIE

Znalost sebe sama a svých možností je podstatou pro zvážení svých šancí na úspěch u jakékoliv zkoušky a tomu přizpůsobení své přípravy. Žáci opakovaně dostávají zprávy o svém výkonu (známky) a i díky tomu se utváří jejich sebepojetí. To můžeme chápat jako do určité míry stabilní obraz o sobě samém, který mimo jiné obsahuje sebehodnocení a regulaci vlastní činnosti vzhledem k sebehodnocení (Lazarová & Jůva, 2010; Orel et al., 2015; Pravdová, 2015). Základem pro sebehodnocení je zpětná vazba od významných druhých, kterými jsou např. učitelé (Andrade, 2018; Blatný, 2010).

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Výzkum byl realizován jako kvalitativní longitudinální šetření a metodou sběru dat bylo biografické vyprávění. Biografické rozhovory začínaly vstupním narativním zadáním (Rosenthal, 1993), po kterém následovalo volné vyprávění informanta, které bylo následně doplněno o předem připravené otázky na oblasti, ke kterým se informant spontánně nevyjadřoval. Do výzkumu bylo zapojeno 46 opakovaně neúspěšných maturantů, kteří maturovali v roce 2018, 2019 a 2020. Analyzováno bylo celkem 92 opakovaných rozhovorů s těmito informanty. Při analýze výsledků byla využita paradigmatická analýza obsahu získaných vyprávění (Polkinghorne, 1995).

4 VÝSLEDKY

Výsledky analýz ukazují, že respondenti kriticky reflektovali průběh celého studia na SŠ i přípravy ke zkoušce. Avšak shodně tvrdí, že před prvním poku-

sem neměli podezření, že u zkoušky neuspějí. Celé čtyři roky se na testy a zkoušení připravovali stejně a známky, které dostávali, jim zajišťovaly průchod studiem. Nedostalo se jim tedy žádného varovného signálu a neměli důvod se domnívat, že by maturitní zkoušku nezvládali. O to překvapující a neočekávaný byl pro ně opakovaný neúspěch u maturitní zkoušky. Právě tento rozpor (přípravenost vs. realita) bude blíže prezentován a diskutován.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Naše výsledky se shodují s tvrzením Kampa, Krämer & Hannover (2020), že známky studentů získané během studia ovlivňují očekávání úspěchu studentů při závěrečné zkoušce. Naši respondenti se vnímali adekvátně připraveni k maturitní zkoušce. Jednali na základě zpětné vazby v podobě známek, což byl základ pro utváření jejich sebepojetí (Tyrlik et al., 2010). Znamky vytvářely dojem, že zkoušku mohou bez problémů absolvovat. Zpětná vazba ovlivnila respondenty při tvorbě reálného sebepojetí a zhodnocení své připravenosti, což ovlivnilo jejich výsledek u maturitní zkoušky. Hodnocení má mmj. zajistit, aby žáci mohli do budoucna svůj výkon zlepšit (Kratochvílová, 2012). Avšak musí být varovné, aby student nabyl dojmu, že studium nezvládá. Lze diskutovat, nakolik známky, které utváří sebepojetí studentů, odpovídají jejich reálné připravenosti ke zkoušce.

6 LITERATURA

- Andrade, H. L. (2018). Feedback in the context of self-assessment. In A. A. Lipnevich & J. K. Smith (Eds.), *The Cambridge handbook of instructional feedback* (str. 376–408). Cambridge University Press.
- Blatný, M. (2010). *Psychologie osobnosti. Hlavní témata, současné přístupy*. Grada.
- Kampa, N., Krämer, S., & Hannover, B. (2020). Secondary school leaving examinations: The impact of experiences, values, and dimensional comparisons on male and female students' science-oriented choices. *Frontiers in Education*, (5).
- Kratochvílová, J. (2012). *Hodnocení a sebehodnocení žáků v primárním vzdělávání: aktuální otázky, perspektivy a výzvy*. Masarykova univerzita.
- Lazarová, B., & Jůva, V. (2010). Učitelé a faktor času: o proměnách pracovního sebepojetí. *Studia paedagogica*, 15(2), 43–60.

- Orel, M., Obereignerů, R., Reiterová, E., Malůš, M., & Fac, O. (2015). Rozdíly sebepojetí u dětí a adolescentů České republiky podle pohlaví a věku. *Psychologie a její kontexty*, 6(2), 65–77.
- Pravdová, B. (2015). *Profesní sebepojetí studenta učitelství* [Dizertační práce, Masarykova univerzita]. Archiv závěrečných prací MUNI. <https://is.muni.cz/auth/th/h8ftd/>
- Polkinghorne, D. E. (1995). Narrative configuration in qualitative analysis. *International journal of qualitative studies in education*, 8(1), 5–23.
- Rosenthal, G. (1993). Reconstruction of life stories: Principles of selection in generating stories for narrative biographical interviews. *The narrative study of lives*, 1(1), 59–91.
- Tyrlík, M., Macek, P., & Širůček, J. (2010). *Sebepojetí a identita v adolescenci: sociální a kulturní kontext*. Masarykova univerzita.

PODĚKOVÁNÍ

Příspěvek vznikl v rámci projektu č. CZ.02. 3. 68/0.0/0.0/19_076/0016377 *Životní dráhy neúspěšných maturantů a maturantek*.